

สโมสรเสือป่าเมืองราชบุรี

ชื่อแหล่ง : สโมสรเสือป่าเมืองราชบุรี

ที่ตั้ง : ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

เส้นทางเข้าสู่แหล่ง :

สภาพภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อม :

สภาพภูมิศาสตร์ : ที่ราบลุ่มริมแม่น้ำแม่กลอง

แหล่งน้ำ : แม่น้ำแม่กลอง

ประวัติ : มูลเหตุการสร้างสโมสรเสือป่า

จุดประสงค์ของการสร้างสโมสรเสือป่านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ชุมนุมเสือป่าและลูกเสือใช้เป็นที่พักอบรมสมาชิกเสือป่า เช่นการฝึกหัดแถว เป็นต้น ใช้เป็นที่ประกอบพิธีสำคัญ ๆ เกี่ยวกับกิจการเสือป่าและลูกเสือ เป็นต้นว่า พิธีรับลูกเสือเข้าประจำการ เป็นที่แจ้งข่าวต่างของเสือป่า เช่น รายงานการประชุมเกี่ยวกับกิจกรรมของเสือป่า

นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่พักผ่อน และเล่นกีฬาของสมาชิกเสือป่าในเวลาหยุดพักการฝึกหัด โดยเฉพาะในวันเสาร์อาทิตย์

สิ่งสำคัญ :

อาคารสโมสรเสือป่า : รูปแบบของสโมสรเสือป่า

อาคารสโมสรเสือป่าหลังแรก เป็นสโมสรเสือป่าประจำพระนคร รัชกาลที่ 6 โปรดฯให้สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2454 บริเวณตรงข้ามวัดเบญจมบพิตร ลักษณะเป็นอาคารชั่วคราว คือเป็นอาคารเครื่องไม้ ทาสี หลังยาวชั้นเดียว หลังคามุงจาก ต่อมาได้มีพระราชดำรัสสั่งให้สร้างพระตำหนักเป็นที่ประทับอีกหลังหนึ่ง มีเฉลียงทางเดินติดต่อกับสโมสร พระราชทานนามว่า “*พระตำหนักสโมสรพลกาจ*” และสร้างที่พักสำหรับสมาชิกมาจากหัวเมืองหลังหนึ่ง และอีกหลังหนึ่งเป็นโรงขนาดใหญ่สำหรับเป็นที่สมาชิกฟังการสั่งสอน และเล่นกีฬาในเวลาหยุดพักการฝึกหัด มีเฉลียงใหญ่เชื่อมกับตัวสโมสรเป็นที่จำหน่ายหนังสือต่าง อาหารว่าง มีห้องตัดผม และห้องอาบน้ำ

สำหรับอาคารสโมสรเสือป่าเมืองราชบุรีนี้ ลักษณะเป็นอาคารถาวร คือเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ทรงปั้นหยา หลังคาเดิมมุงกระเบื้องว่างซีเมนต์ ปัจจุบันมุงกระเบื้องลอนซีเมนต์

ชั้นล่าง ตรงกลางเป็นบันไดไม้ขนาดใหญ่เชื่อมต่อกับชั้นบน สองข้างแบ่งเป็นห้องใหญ่ 2 ห้อง ด้านหน้าและด้านหลังกั้นระเบียงยาวตลอด เป็นระเบียงไม้ระแนง ประดับด้วยหัวเสาไม้แกะสลักตลอดทั้ง ระเบียง ด้านหน้าตรงกลางเว้นเป็นช่องทางเข้าออก พื้นระเบียงด้านหน้าปูด้วยกระเบื้องเคลือบเขียนสี ด้านหลังเป็นพื้นไม้ ภายในห้องด้านตะวันตก ตกแต่งด้วยเสาแบบโรมันและหัวเสา เหนือบานประตูหน้าต่าง เจาะช่องลมเป็นไม้ฉลุแบบเรียบ ๆ

ชั้นบน การแบ่งพื้นที่ลักษณะเดียวกับชั้นล่าง ต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย พื้นเป็นพื้นไม้ เช่นเดียวกับชั้นล่าง ระเบียงด้านตรงกลางเป็นป้ายชื่อ “สโมสรเสือป่า” ประดับด้วยหัวเสาขนาดใหญ่กว่าที่ ประดับไว้ที่ระเบียง ส่วนระเบียงด้านหลังตรงกลางประดับด้วยหัวเสาขนาดใหญ่ที่สุดในบรรดาหัวเสาที่ใช้ ประดับอาคารนี้ รูปหัวเสานี้เป็นสัญลักษณ์ของอาคารสโมสรเสือป่า ที่หน้าอาคารสโมสรทุกแห่งจะ ปรากฏตรารูปหัวเสานี้อยู่เสมอ ในพิธีเปิดอาคารสโมสรเสือป่าแต่ละแห่งมักกล่าวถึงเสมอ ตัวอย่างเช่น พระ ราชพิธีเปิดสโมสรสถานเสือป่าใกล้กับพระราชวังสวนดุสิต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเปิด ผ้าคลุมตรารูปเสือที่ मुखหน้าสโมสร การเปิดสโมสรสถานกองเสือป่ามณฑลนครไชยศรี ในกำหนดการตอน หนึ่งมีระบุว่า “ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชักสายโยงเปิดคลุมนามที่ปักเสือป่าออก มีรูปศีรษะเสือดือ อยู่นือป้ายอักษรว่า **ที่ปักกองเสือป่า** मुखหน้าที่ปัก ”

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยในอาคารเสือป่ามีตัวอย่างจากสโมสรเสือป่าสวนดุสิต หมื่นอมรรคธรรักษ์ ได้ บรรยายไว้ในอนุสรณ์ของเสือป่าและลูกเสือว่า “สโมสรเสือป่าเป็นแหล่งชุมนุมใหญ่ของสมาชิกเสือป่า เพราะมีบริเวณกว้างขวางมาก เหมาะสมที่จะใช้ฝึกหัดอบรมสมาชิกหลาย ๆ พันคน ตัวสโมสรแม้จะปลูกด้วย ไม้ยาง มุงหลังคาจาก แต่ก็มีที่ทางให้ความสะดวกแก่สมาชิกที่จะเข้ามาหาความสำราญภายในร่ม โดยเฉพาะ อย่างยิ่งในวันเสาร์ อาทิตย์จะมีสมาชิกแต่งกายเสือป่าไปชุมนุมกันที่สโมสรอย่างเนืองแน่น บนสโมสรนั้นมี ทั้งโต๊ะบิลเลียดอยู่หลายโต๊ะ โต๊ะเล่นไพ่ ห้องอ่านหนังสือขนาดใหญ่ ห้องประชุมใหญ่สำหรับเสด็จออก อบรมสั่งสอนเสือป่า...” การกระทำกิจกรรมของสมาชิกเสือป่าในวันหยุดในหัวเมืองคงไม่ต่างไปจากในพระ นครเท่าใดนัก ดังนั้นอาคารสโมสรเสือป่าเมืองราชบุรี นอกจากใช้ในกิจการของเสือป่าแล้ว คงใช้เป็นที่ พักผ่อนในวันหยุดของสมาชิกเสือป่าด้วย ภายในอาคารคงจัดพื้นที่ไว้อำนวยความสะดวกให้กับสมาชิก เช่น ห้องอาหาร ห้องสันทนาการต่าง ๆ

ความสำคัญของสโมสรเสือป่า

สโมสรเสือป่านอกจากจะเป็นสถานที่พัก สถานที่ชุมนุมของสมาชิกเสือป่าแล้วยังเป็นที่ตั้งกองบัญชาการของเสือป่าด้วย เห็นได้ในคำตักเตือนเสือป่าเรื่องแต่งตัวไปสโมสรตอนหนึ่งว่า “...สโมสรหรือที่บัญชาการเสือป่าทั้งที่บัญชาการกลางของคณะเสือป่า ณ สวนดุสิตกรุงเทพฯ ฯและที่บัญชาการและสโมสรในกรุงและหัวเมือง ควรเป็นที่ซึ่งเสือป่ามีใจเคารพเพราะเป็นที่ประดิษฐานธงมหาสารทูลธวัช หรือธงสารทูลประจำกรม อันเป็นที่เคารพของเราทั้งหลาย...”

ในยุคสมัยที่อาคารสโมสรเสือป่ายังใช้ประโยชน์ในกิจการเสือป่า สโมสรเสือป่าเป็นสถานที่เกี่ยวข้องกับกิจการของบ้านเมืองมีการใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ที่สร้างขึ้น เมื่อกิจการเสือป่าได้ยกเลิกไป อาคารสโมสรเสือป่าบางแห่งได้ถูกทิ้งร้างไว้ จนหมดประโยชน์ใช้สอย เช่น อาคารสโมสรเสือป่ามณฑลนครชัยศรี ที่ตั้งอยู่ในเขตพระราชวังสนามจันทร์ ต่อมาได้ถูกรื้อไป โดยปรากฏหลักฐานอยู่ในบัญชีพระที่นั่งและสถานที่ต่าง ๆ ในพระราชวังสนามจันทร์ แนบมาพร้อมกับหนังสือกระทรวงมหาดไทยที่ 222/8855 เรื่องการแสดงความประสงค์เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างในพระราชวังสนามจันทร์ที่กระทรวงมหาดไทยต้องการ ระบุในรายการที่ 71 สโมสรเสือป่า ลงรายละเอียดในหมายเหตุว่า ชำรุดได้รื้อไปใช้ซ่อมแซมสถานที่อื่น ๆ สำหรับอาคารสโมสรเสือป่าราชบุรี ยังมีการใช้สอยต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน จึงมีการทำนุบำรุงซ่อมแซมอยู่เสมอและยังคงรูปแบบอาคารเดิมไว้ จึงนับได้ว่าเป็นตัวอย่างสถาปัตยกรรมในสมัยรัชกาลที่ 6 เป็นมรดกไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา นอกจากความสำคัญที่เป็นอนุสรณ์สถานในกิจการเสือป่า ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดำริให้จัดตั้งขึ้น

สภาพปัจจุบัน

ตัวอาคารสโมสรเสือป่าอยู่ในสภาพค่อนข้างดี มีการต่อเติมตัดแปลงเป็นบางส่วน เช่น กั้นห้องที่ระเบียบชั้นล่างด้านหลัง การเปลี่ยนสีตัวอาคารจากสีเหลืองเป็นสีฟ้า การถมบ่อน้ำขนาดใหญ่ใต้อาคาร อาคารชั้นล่างใช้เป็นหน่วยตรวจสุขภาพเด็กดีและสหกรณ์ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 4 ราชบุรี

กำหนดอายุสมัย : รัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 6

การประกาศขึ้นทะเบียน : ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนพิเศษ 103 ง

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543

การระวางแนวเขต : ประกาศขึ้นทะเบียนในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 117 ตอนพิเศษ 103 ง

เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2543

พื้นที่โบราณสถานประมาณ 1 งาน 96 ตารางวา

รูปแบบของแหล่งโบราณคดี : สถานที่ราชการ ยังมีการใช้ประโยชน์

วันเวลาที่ปฏิบัติงาน : สำรวจ บันทึก

ผู้สำรวจ/บันทึกข้อมูล : น.ส.พยุง วงษ์น้อย

ที่มาของข้อมูล :

สำนักศิลปากรที่ 1 ราชบุรี

ประกาศกรมศิลปากร

เรื่อง ขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติโบราณสถาน
โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ อธิบดีกรมศิลปากร
จึงประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในเขตท้องที่ จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี
จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายก
จังหวัดระยอง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำปาง จังหวัดน่าน และจังหวัดเชียงราย
ดังนี้

๑. โบราณสถานวัดใหญ่โพหัก ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี
พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๑ ไร่ ๑ งาน ๑ ตารางวา

๒. โบราณสถานอาคารสโมสรเสือป่า (ศูนย์สุขภาพสาธารณสุข) ตำบล
หน้าเมือง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๑ งาน
๕๖ ตารางวา

๓. โบราณสถานวัดเขาน้อย ตำบลบ้านลาด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๓ ไร่ ๓ งาน ๘๐ ตารางวา

๔. โบราณสถานวัดในกลาง ตำบลบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม จังหวัด
เพชรบุรี พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๑ ไร่ ๓ งาน ๘๘ ตารางวา

๕. โบราณสถานวัดนางตะเคียน ตำบลคลองเงิน อำเภอเมืองสมุทรสงคราม
จังหวัดสมุทรสงคราม พื้นที่โบราณสถาน

พื้นที่ ก. ประมาณ ๒ งาน ๕๒.๕ ตารางวา

พื้นที่ ข. ประมาณ ๑ งาน ๓๕.๕ ตารางวา

ภาพประกอบ :

อาคารสโมสรเสือป่าเมืองราชบุรี

ป้ายสโมสรเสือป่า

หน้าต่างเจาะช่องลมเป็นไม้ฉลุแบบเรียบ ๆ

เฉลียงใหญ่เชื่อมกับตัวสโมสรในอดีตเป็นที่จำหน่ายหนังสือต่างๆ

อาหารว่าง มีห้องตัดผม และห้องอาบน้ำ

เสาแบบโรมันและหัวเสา เหนือบานประตู

บันไดไม้ขนาดใหญ่เชื่อมต่อกับชั้นบน